

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Інститут геологічних наук Національної академії наук України
Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена Національної академії наук України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Українська нафтогазова академія
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова
Херсонський державний університет
Українське Географічне товариство (Мелітопольське відділення)
Приазовська геологічна партія КП "Південукргеологія" (м. Волноваха)

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Регіональні проблеми розвитку приморських територій: теорія і практика»

11 – 12 вересня 2014 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Мелітополь – 2014

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Регіональні проблеми розвитку приморських територій: теорія і практика" // Збірник наукових праць. – Мелітополь, 2014 р. – 120 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Воровка

кандидат географічних наук, доцент фізичної географії і геології, декан природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Л.М. Даценко – д. геол. н., професор, зав. кафедри фізичної географії і геології

І.А. Арсененко – к.геогр.н., доцент, зав. кафедри туризму, соціально-економічної географії та краєзнавства

О.С. Арабаджі – к.геогр.н., доцент, проректр із заочної форми навчання

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

А.М. Крилова – к. істор. н., доцент кафедри історії, заступник декана з науково-дослідної роботи та міжнародного співробітництва природничо-географічного факультету;

О.В. Непша – ст. викладач кафедри фізичної географії та геології.

Упорядники збірника:

І.А. Арсененко

Ц.В. Сорокіна

Байтеряков О.З., Солоненко А.М., Прийма С.М.
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького (Україна)
olegspeleo@mail.ru

ОЦІНКА СТАРО-БЕРДЯНСЬКОГО ЛІСНИЦТВА ДЛЯ ЗМАГАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Старо-Бердянське лісництво розташовано у Мелітопольському районі Запорізької області неподалік від села Новопилипівка. Північною та північно-західною межею лісництва є ріка Молочна, а північно-східною – асфальтована дорога між селами Новопилипівка та Вознесенівка. Дорогами та обробленими землями територія обмежена також і з півдня. Таким чином, лісництво має чіткі природні та штучні межі. Площа лісництва складає 1130 га.

Рельєф території рівнинний, середні відносні висоти місцевості не перевищують 3 метрів. Південно-східна частина лісництва є більш підійнятою над рештою території. Рельєф представлений невисокими буграми та нескладними ямками, а також мікроелементами: мікроямками та мікробуграми. Найбільша кількість мікроямок зустрічається у південній частині лісництва. Найбільш рівномірно мікроелементи розташовано у центральній частині.

Поблизу від Старо-Бердянського лісництва розташовано поселення Соснівка, у котрому знаходиться управління лісовим господарством. До штучно створених оточень також відносяться дороги. Це асфальтована дорога Вознесенка-Новопилипівка на північному сході лісництва та ґрунтові дороги, що перетинають територію із півночі на південь та з заходу на схід. Вони ділять її на рівні, добре відмінні квартали. Густота ґрунтових доріг складає 4,5 км/км².

Лісництво не перетинається ріками і струмками. Лише на північному заході воно омивається р. Молочною, яка виступає гальмуючим орієнтиром. Також на території є незначна кількість ділянок, які при рясних опадах перетворюються на деякий відрізок часу на заболочені ділянки.

Кліматичні умови території сприятливо впливають на розвиток туризму. Сприятливих днів для заняття змагальним туризмом восени та навесні більш 50%, влітку – 30-50%, а взимку – менш 30%, із-за низьких температур та нестійкого снігового покриву.

На території лісництва панують напівпросвітлені насадження ясеню звичайного, деревостої дубу, білих, чорних та сріблястих тополь, просвітлені насадження гледичії колючої та акації білої, на пісках панує сосна звичайна, кримська та веймутова. Всього у Старо-Бердянському лісництві проростає більше 50 видів деревно-чагарникових порід [2].

Залісенність території становить 78%. Значну частину Старо-Бердянського лісництва займає середньопрхідний ліс, він становить 46%. У такому лісі є підріст та підлісок, який ускладнює рух, швидкість бігу знижується до 60-80%

від максимально можливої. Під час змагань такі ділянки долають лише у разі їх невеликої протяжності. У інших випадках спортсмени намагаються їх огинати.

Для легкопрохідного лісу характерно рівномірний розподіл дерев на достатньо великій відстані без підросту та підліску. Такий ліс не ускладнює руху, він легко продилюється та пробігається, швидкість бігу складає 80-100%. На нього припадає 20% території.

Важкопрохідний ліс займає 12% усієї території лісництва та має у листвяних ділянках густий колючий підлісок, а у хвойних густий деревостій. В такому лісі майже відсутня видимість, швидкість бігу складає лише 20-60%. Такі ділянки, під час змагань, спортсмени намагаються огинати, за виключенням випадків, коли безпосередньо в них розташовані контрольні пункти.

Поблизу Старо-Бердянського лісництва немає оживлених магістралей та не проходять залізні дороги. В районі також відсутні інші небезпечні фактори, що створюють незручності для учасників змагань при пересуванні та орієнтуванні. До Старо-Бердянського лісництва можна добратися автомобільним видом транспорту. Цей район є відносно сприятливим для проведення змагань районного та міського рівня.

Територія Старо-Бердянського лісництва використовувалась для проведення туристських змагань, а також для тренування районних та міських шкіл. На тренуваннях та змаганнях використовується чорно-біла спортивна карта, яка була створена у 1979 році. У зв'язку з цим, зображення значної частини території не відповідає дійсності. Це, по-перше, відноситься до ступені прохідності лісу. Там, де раніше були ділянки легкопрохідного лісу, зараз важко- та середньопрохідний ліс. Карта не перевантажена штриховкою, що робить її легкочитаємою. Періодично співробітниками Мелітопольського центру туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді та викладачами природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького проводиться коригування карти. Для застосування карти у подальшому необхідно подовження її коригування або нова зйомка місцевості та друкування її у кольоровому варіанті.

У Старо-Бердянському лісництві встановлюються траси юнацьких розрядів для масових змагань. Північно-західною межею лісництва є ріка Молочна, котра слугує гальмуючим орієнтиром. Так як ріка у межах лісництва сильно меандрує, то місця згину використовуються для точної прив'язки на місцевості при читанні карти. Найбільш зручними місцями для старту-фінішу змагань зі спортивного орієнтування і комбінованого туристського маршруту виступає галявина зльотів, галявина, що розташована на березі річки та велика відкрита ділянка на півночі.

Для встановлення контрольних пунктів (КП), в основному, використовуються мікроелементи рельєфу – мікроямки та мікробугри, а також характерні контури рослинності. На місцевості є велика кількість лінійних

орієнтирів (грунтових доріг і просік), які значно спрощують процес орієнтування. Використовується, в основному, лише один прийом орієнтування: орієнтування за лінійними орієнтирами (рух по дорозі, стежкам, вздовж границь рослинності тощо). На даній території немає необхідності у застосуванні інших прийомів.

У цілому, орієнтування в лісництві не є надто складним. Складними виявляються лише окремі ділянки із середньо прохідним та важко прохідним лісом. Дороги, у свою чергу, збільшують швидкість бігу при переміщенні за ними. Старо-Бердянське лісництво є державним ландшафтним заказником. На території лісництва немає туристичних баз для розміщення туристів із комплексом побутових послуг. Наметові табори встановлюються на поляні зльотів, на великій відкритій ділянці на півночі чи на березі ріки. Для забезпечення водою використовується водонапірна вежа.

Для оцінки придатності території для змагального туризму можна використовувати спеціальну методику із бальними шкалами оцінювання природних особливостей, соціально-економічних умов, якості картографічного забезпечення, можливості планування дистанції спортивного орієнтування і комбінованого туристського маршруту [1]. Таким чином, виходячи з наданої характеристики Старо-Бердянського лісництва, можна провести його оцінку (табл. 1-5).

Таблиця 1

Оцінка природних особливостей Старо-Бердянського лісництва

Якості, що оцінюються	Площа території	Рельєф	Об'єкти гідрографії	Рослинність	Клімат	Обмежувальні фактори					Інтегральна оцінка
						Небезпечні метеорологічні явища	Тваринний світ	Рослинний світ	Рельєф	Соціально-економічні	
Оцінка у балах	3	1	3	3	2	3	2	3	4	4	2,8

Неподалік від лісництва розташовано цікавий екскурсійний об'єкт «Кам'яна Могила», який вносить різноманіття до програми змагань. Недоліком Старо-Бердянського лісництва є рівнинний рельєф із великою кількістю

лінійних орієнтирів, а також недостатньо розроблений картографічний матеріал.

Таблиця 2

Оцінка соціально-економічних умов Старо-Бердянського лісництва

Якості, що оцінюються	Віддаленість від основних місць попиту	Транспортна доступність	Внутрішні шляхи сполучення	Інтегральна оцінка
Оцінка у балах	4	3	3	3,3

Таблиця 3

Оцінка якості картографічного забезпечення у Старо-Бердянському лісництві

Якості, що оцінюються	Наявність та вид карти	Рік зйомки	Відповідність карти місцевості	Якість типографічного видання	Обраний масштаб	Інтегральна оцінка
Оцінка у балах	3	0	1	3	4	2,2

Таблиця 4

Оцінка можливості планування дистанції спортивного орієнтування і комбінованого туристського маршруту у Старо-Бердянському лісництві

Оцінювальні якості	Можливий клас змагань	Варіанти планування дистанції	Інтегральна оцінка
Оцінка у балах	1	1	1

Таблиця 5

Загальна оцінка Старо-Бердянського лісництва

Природні особливості	Соц-економ. особливості	Якість картографічного забезпечення	Можливість планування дистанції	Побутові умови	Інтегральна оцінка
2,8	3,3	2,2	1	2	2,2

Список літератури і джерел:

1. Байтеряков О.З. Географічні аспекти оцінювання території для спортивного орієнтування / О.З. Байтеряков // Географія і сучасність: Зб. наук. праць Національного пед. університету ім. М.П. Драгоманова. К., 2009. Випуск 22. - С. 194-198.
2. Методика изучения географии Запорожской области. Часть 1. Физическая география. – Запорожье – Мелитополь, 1980. - С. 51-61.

Топалова О.І.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького (Україна)
l.topalova@yandex.ua

МІСЦЕ АДАПТИВНОГО ТУРИЗМУ В ЕТНОЛАНДШАФТНОМУ ПРОСТОРИ

На сучасному етапі розвитку адаптивного туризму в країнах пострадянського простору особливої популярності набувають комбіновані туристичні маршрути створені спеціально для людей з особливими потребами, які складаються не тільки за формами обмеження функцій сприйняття навколишнього середовища але й з урахуванням нозології захворювання. Актуальність даної теми полягає в вивчення напрямів фізичної та соціальної реабілітації засобами використання компонентів ландшафту, для отримання повного пакета лікувально-оздоровчих туристичних послуг спрямованих на прискорення інтеграції людини з обмеженими фізичними та психофізичними можливостями в загальний суспільний простір. Особливу увагу використанню компонентів ландшафту в оздоровленні інвалідів та пенсіонерів, як основний метод реабілітації в адаптивному туризмі досліджував А.М. Ахметшин [1]. Взаємодію етносу та ландшафту в географічному просторі розкрили в своїх наукових трудах Л.С. Берг[2], Л.Н. Гумільов [3], В.М.Шумський [4].

Етноландшафтний простір це природне поєднання та взаємодія двох фундаментальних систем «етнос-ландшафт», яке при умовах позитивної адаптації приводить до появи антропогенного або культурного ландшафту з одного боку та змінює стереотипи людської поведінки з іншого. Згідно з думкою Б. І. Кочурова, культурне ландшафтне середовище створює та формує свій майбутній соціум. Люди створюють та зберігають рідні етнічні ландшафти, а ландшафти духовно збагачують та виховують людей [5]. Субстрактну основу етноландшафтного простору складає населення, в структурі якого є також категорія людей з особливими потребами та психофізичними обмеженнями, які потребують фізичної та соціальної реабілітації. Реабілітаційні функції за даним напрямом здійснює взаємодія особистості з ландшафтом, який складають літологічні, гідрологічні компоненти, а також рослинний та тваринний світ.

ЗМІСТ / СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦІЯ: ГЕОЛОГІЯ ТА ГЕОМОРФОЛОГІЯ

Даценко Л.М.

Геолого-геоморфологічна характеристика ділянок на абразійно-обвальному типі берегів північно-західного узбережжя Азовського моря

3

Непша О.В.

Геолого-геоморфологічна характеристика півострова Бирючий (коса Федотова)

7

Половка С.Г.

Наукові напрацювання морських геологів АН (НАН) України в акваторії Світового океану

12

Сапун Т.О.

Донні відклади Молочного і Утлюцького лиманів: фактори утворення та умови залягання

15

СЕКЦІЯ: ГІДРОЛОГІЯ ТА ВОДНІ РЕСУРСИ

Непша О.В., Дидичкін А.О.

Гідрохімічний режим річок Північно-Західного Приазов'я

29

Непша О.В., Князькова І.Л.

Гідрогеологічна характеристика територій Мелітопольського, Михайлівського та Токмацького районів Запорізької області

32

СЕКЦІЯ: ГЕОЕКОЛОГІЯ

Зав'ялова Т.В.

Екологічні проблеми ґрунтів Північного Приазов'я

38

Матвєєва О.В.

Екологічні проблеми річок Північно-Західного Приазов'я та шляхи їх оптимізації

40

Прохорова Л.А.

Бальнеологические и лечебные свойства грязей (пелоидов)

44

Тамбовцев Г.В.

Оценка последствий хозяйственного воздействия на природу Запорожской области

46

СЕКЦІЯ: РЕКРЕАЦІЯ, ТУРИЗМ, КРАЄЗНАВСТВО

Арсененко І.А., Арабаджі О.С., Сорокіна Ц.В.

Організація і розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Запорізькій області

49

Арсененко І.А., Яковенко Н.В.

Раціональне використання природних рекреаційно-туристичних ресурсів Українського Приазов'я

54

Байтеряков О.З., Молодиченко В.В., Мосіяш В.В. <i>Розвиток військово-археологічного та колекціонувального туризму в Україні</i>	56
Байтеряков О.З., Солоненко А.М., Прийма С.М. <i>Оцінка Старо-Бердянського лісництва для змагального туризму</i>	59
Топалова О.І. <i>Місце адаптивного туризму в етноландшафтному просторі</i>	63
СЕКЦІЯ: ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	
Гудзь В. В. <i>Голодомор на Мелітопольщині за свідченнями очевидців</i>	67
Попенко Я.В. <i>Україна – Італія: з досвіду міждержавних взаємин доби другої УНР</i>	72
СЕКЦІЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ЛАНДШАФТІВ	
Стецишин М.М., Донець І.А., Іванова В.М. <i>Проблеми використання природно-ресурсного потенціалу агро меліоративних ландшафтів Мелітопольського району Запорізької області</i>	88
СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	
Белік О. В. <i>Концептуальні підходи переходу приморських територій Запорізької області до засад сталого розвитку</i>	91
Левада О.М., Боговін І., Неліпа К. <i>Суспільно-географічне обґрунтування професійної орієнтації та перепідготовки на регіональному ринку праці Запорізької області</i>	93
Сажнев М.Л. <i>Перспективні напрямки реформування соціально-демографічних функцій Мелітопольського суспільно-географічного регіону</i>	97
СЕКЦІЯ: МІЖПРЕДМЕТНІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ: ГЕОГРАФІЯ – КРАЄЗНАВСТВО – ПРИРОДОЗНАВСТВО – ТУРИЗМ – ЕКОЛОГІЯ ТОЩО	
Власюк Т.П. <i>Деякі аспекти інтеграції і диференціації географічних наук</i>	102
СЕКЦІЯ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У РЕГІОНАХ	
Гришко С.В., Гришко В.В. <i>Проблеми бонітування ґрунтів Запорізької області на сучасному етапі оцінки земельних ресурсів</i>	106
Абдураман А.Ш. <i>Здоров'я як потреба студентської молоді</i>	112

Збірник наукових праць

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Регіональні проблеми розвитку приморських територій: теорія і практика" // Збірник наукових праць. – Мелітополь, 2014 р. – ___ с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Воровка

кандидат географічних наук, доцент, декан природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Упорядники збірника: І.А. Арсененко, Ц.В. Сорокіна

Верстка на дизайн: _____

Відповідальність за достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

Матеріали конференції розміщені на сайті Природничо-географічний факультет Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького за адресою

Адреса оргкомітету конференції:
72312, Україна, Запорізька обл., м. Мелітополь, вул. Леніна, 10
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Природничо-географічний факультет